

УДК 070(477.83-25)«192/193»:821.161.2-92.09

**ТЕМАТИЧНА РІЗНОМАНІТНІСТЬ ФЕЙЛЕТОНІВ
РОМАНА КУПЧИНСЬКОГО
(за матеріалами газети «Діло» 1920-1930-х рр.)**

Мальвіна Михалюк

*Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України,
вул. Винниченка, 24, 79008, Львів, Україна
e-mail: Malva_2008@ukr.net*

Розглянуто тематичну різноманітність літературних фейлетонів Романа Купчинського, опублікованих у газеті «Діло» у 1920–1930-х рр., проаналізовано чотири основні тематичні лінії фейлетонів: політичні, виховні, романтичні та ментальні.

Ключові слова: Роман Купчинський, тематична різноманітність, газета «Діло», політичні, виховні, романтичні, ментальні аспекти тематики фейлетонів.

Актуальність обраної теми полягає у тому, що вивчення фейлетоністичного доробку Романа Купчинського на шпальтах газети «Діло» розкриває унікальність творчої спадщини митця.

Мета дослідження – висвітлити основні тематичні лінії фейлетонів Романа Купчинського, виокремити та проаналізувати фейлетони, що розкривають політичну, виховну, романтичну та ментальну тематику.

Новизна теми полягає у тому, що ніхто із дослідників творчості Романа Купчинського не приділяв належної уваги фейлетоністичному доробку письменника, який кожного дня протягом 1920–1930-х рр. відчував і висвітлював пульсацію життя українців у газеті «Діло».

Романа Купчинського можна вважати одним із найвідоміших майстрів фейлетону у пресі Галичини міжвоєнного періоду. Упродовж 1924 – 1939-х рр. він став, практично, єдиним автором рубрики «Відгуки дня», що виходила у львівській газеті «Діло» (крім часу літніх відпусток, протягом яких автор виїжджав зі Львова, або службових відряджень). Автор підписував свої сатиричні твори псевдонімом Галактіон Чіпка, а також Мусій Гак – одноразово у фейлетоні «Велика зміна» [3, с. 5], присвяченому 1-му квітню, що мав на меті жартівливий підтекст. У ньому вигаданий автор і ведучий нової рубрики «Що день несе» – Мусій Гак повідомляє про припинення співпраці Галактіона Чіпки з газетою «Діло» і перехід його до редакції газети «Нові Шляхи». Цей фейлетон спричинив великий галас серед прихильників творчості Галактіона, що свідчило про небайдужість читачів до сатиричних творів автора. Тому вже у наступному

фейлетоні «Епілог одної неправди» [8, с. 5] автор розвінчує свою вигадку та описує свої враження від листів прихильників: «Читаючи громи на свого наслідника, моє серце то росло, то сідало, як великодна баба. Не кожному пощаститься читати на себе і стільки доброго і стільки злого» [8, с. 5].

Написання фейлетонів вимагало від автора не лише ерудиції, але й вміння фантазувати, висвітлювати проблему у різних ракурсах, нових образах, щоб зробити сатиричний твір змістовним та оригінальним, зацікавити читача і примусити його з нетерпінням чекати нового фейлетону. Фейлетони, які писав автор, були настільки цікавими для читачів, що вони неодноразово казали йому, що починають перегляд газети «Діло» з рубрики «Відгуки дня». Це найбільша похвала, яка може бути для автора.

Адже фейлетоніст повинен мати не тільки професійні знання з обраного жанру, а й природне чуття гумору, енергію публіциста, відзначатись широким світоглядом, здатністю до асоціативного мислення і алегоричної манери писання, бути людиною непохитною, мужньою у віднайденні істини.

Головне для фейлетону – сатирична типізація, розвінчування негативного явища за допомогою сатиричного образу, який віддзеркалює всі негативні явища у суспільстві. Сатирична типізація досягається художньо-публіцистичним узагальненням негативних явищ у конкретному соціальному бутті. Сатиричний образ розкриває шкідливість зла і, водночас, підказує шлях подолання проблеми.

Фейлетонна манера Романа Купчинського викликає читацький інтерес, збуджує емоційні враження читачів. Його фейлетони ніколи не були нудними і нецікавими, адже автор мав власне бачення написання фейлетону: «Фейлетон повинен мати в собі: трохи соли, трохи перцю і трохи паприки. Має бути короткий, як кабанос, смачний як рибка і штудерно закручений як прецель... Забув я ще про одно...оливка...щоби кожний мій фейлетон проліз благолучно неприступну цензуру» [20, с. 4].

Тематика фейлетонів Галактіона Чіпки найрізноманітніша. Галактіон Чіпка у своєму фейлетоні «Дорогі читачі!» [7, с. 3] так охарактеризував свої «сатиричні пристрасті»: «Теми до своїх фейлетонів брав я досі такі: 1) Педагогічні (кіна, парки, прогульки, дансінги, серенади); 2) Побутові (конституція, правління, організація публичної безпеки); 3) Суспільні (брак мешкання, тещі, катар шлунка, підвишка платні); 4) Реклямові (подорож до Риму і Черча, переписка зі жіноцтвом, переживання на празниках, фестонах і гондолях); 5) Романтичні (мило «Мута», цукерки «Фортуни», килими Халуми, паста «Еlegant»); 6) Життя святих турецьких (автобіографія, оселя письменників і журналістів ім. І. Франка); 7) Політичні (рецензії з вистав і концертів, некрольоги, іменинові побажання, українські будівлі)» [7, с. 3]. Зауважимо, що автор навмисне перекидає теми до фейлетонів та приклади. Адже побутові фейлетони треба поміняти місцями з політичними, політичні з суспільними, суспільні з побутовими, романтичні з рекламними. Цей трюк перекидання фактів автор використав із метою завуалювати гострість проблеми, примусити читача аналізувати ситуацію, і в той же ж момент, це був своєрідний кпин в бік влади, яка не могла б конфіскувати «невинний» фейлетон. Адже неодноразово фейлетони Галактіона Чіпки настільки точно

попадали в ціль і зачіпали «за живе» політичні вершки суспільства, що польська цензура лишала білі пасма на шпальтах чергового числа «Діла» і саме у рубриці «Відгуки дня»; а подеколи, через якусь колючу репліку у його фейлетоні, влада конфісковувала й ціле число «Діла». Тому й доводилось головному редакторові завертати найбільш уїдливі фейлетони Чіпки, аби читачі могли отримати черговий номер газети.

У фейлетоні «Дорогі читачі» [7, с.3] Галактіон відзначив: «Оставалися ще побутові [політичні фейлетони], але й ті тепер пропали. Тем є досить і одна ліпша від другої, але спробуй котру зачепити – побачиш на другий день біле місце в газеті і злий гумор у головного редактора» [7, с.3].

У цій статті ми розглянемо чотири основні тематичні лінії фейлетонів Романа Купчинського. Політичні фейлетони (зокрема, українська проблематика міжвоєнного періоду та вплив цензури на політичні фейлетони автора); виховні фейлетони (вплив карнавалів, балів, чайних вечорів, вечорниць та інших видів розваг на формування цінностей української молоді міжвоєнного періоду); романтичні фейлетони (взаємини Чіпки з дописувачами до редакції газети «Діло», зокрема, листування з жіноцтвом, що вплинуло на різноманітність тем фейлетонів) та ментальні фейлетони (певні особливості характеру та поведінки, які притаманні українській нації).

У *політичних фейлетонах* автор висвітлює перебіг політичних подій на території Галичини у міжвоєнний період. Роман Купчинський, як свідомий інтелігент, не міг змиритися із тим, що Україна не мала своєї держави і опинилася під окупаційним режимом інших країн. Адже перебіг політичних подій після Першої світової війни був дуже несприятливим для українського народу. Українці були єдиним народом, який після розпаду Австро-Угорської імперії не зміг домогтися незалежності. Отож, українські землі були захоплені іншими державами. Східні території українських земель увійшли до складу СРСР, а західні землі поділили між собою Польща, Румунія та Чехо-Словаччина. Друга Річ Посполита успадкувала українські землі від Австро-Угорської та Російської імперій. Східна Галичина остаточно стала власністю Польщі за рішенням Ради Амбасадорів у 1923 році. Тому, відповідно, політика поляків щодо українців ставала все жорстокішою з елементами асиміляції, що не могло не викликати спротиву українських патріотичних сил, у тому числі і Р. Купчинського, який у своїх фейлетонах намагався в легкій іронічній формі доносити до аудиторії всю правду про стан речей у державі та становище українців у ній. Ця проблема стала однією із найпекучіших у політичних фейлетонах Р. Купчинського. Серед них: «Казка про дві сестри», «Клопіт з мільонами», «Ще один кордон», «Заграничні гості», «Ломім кордони», «Де живуть українці?», «Нерозгадана тайна» та ін.

У фейлетоні «Клопіт з мільонами» [14, с.5] автор не міг збагнути, як сорокамільйонний народ може бути таким поневоленим: «роздерті, розчленовані, в кожного сусіда по п'ять, по десять мільонів». Можна перерахувати низку причин, чому українці опинились в такому стані «від географічних до історичних, від політичних до господарських. Але рідко коли згадає хто про психічні...». Саме на психологічних причинах завжди акцентує увагу фейлетоніст, адже власне ця байдужість українця до себе, до свого сусіда, до своєї ідентичності породжує низку проблем: «Деж причина лиха? А деж би,

людоньки добрі, як не в нас самих. Критикувати?! – то ми. Хвалитися?! – то ми. Підпомогти?! Це вже складніша справа, яка вимагає надуми. Відповідь нелегка. Так воно і є. Критикуємо, хвалимося, але помагати... Ней Бог помагає!» [11, с.3]. Причина, найперше, в нас самих: у нашій байдужості або ж непослідовності в діях і думках.

Український народ розглядався владою Польщі і владою Радянського Союзу лише як гнучкий матеріал, з якого можна було б зліпити покірний ополячений чи зрусифікований натовп. Інтелігенція розуміла цей підступний план і всіляко закликала народ не забувати свою приналежність до України, хоча й розділеної, але однієї за етнічним складом. Галактіона Чіпку це питання надзвичайно боліло. Про те, де живуть українці і ким вони є, він описує у фейлетоні «Де живуть українці?» [5, с. 4]. Тут він розповідає про те, що неодноразово робились дослідження світовою спільнотою, хто ж такі українці? Польща ж заявляла, що українці живуть на схід за Збручем, а Галичина – це польське плем'я. Росія ж навпаки констатувала, що українці живуть на західних землях і їх там аж 7 млн., а наддніпрянці – це російське плем'я. Чіпку обурює такий склад речей і невизнання української нації, його також болить, що українцям дуже легко дається польська мова, як інтелігентам, так і селянам, тому і запевняють польські вчені, що українці – це «попсуті поляки» [19, с. 3]. Але Галактіон, як завжди, не занепадає духом, а списує все це на велику здібність українців до вивчення мов.

Політичні фейлетони викликали найбільше незадоволення цензури. Але конфіскація фейлетонів не лише не робила уразливішим Чіпку, а й, навпаки, давала йому можливість черговий раз вщипнути цензуру. Унаслідок цього у рубриці «Відгуки дня» з'являється низка фейлетонів під назвою «З моєї офіційної [урядової] переписки». Тут Галактіон давав пояснення (зазвичай іронічне), спростування або виражав нерозуміння стосовно сконфіскованих місць. Наприклад, щодо фейлетону «Пекло і рай» [18, с. 3]. Чіпка зазначає, що він не був «кепським», але вже сам заголовок дав підставу для роздумів. Чому викреслили слово Рай, а не Пекло, чому сконфіскували букву «і»: «таке собі поштиве добре і дурне «і»...воно нічого не означає, нікого не критикує, а служить тільки до в'язання окремих слів та...протиставлення двох понять». Цією відповіддю Купчинський дає можливість читачу самому зробити висновок про нелогічність і необґрунтованість деяких конфіскацій. А от фейлетон «Кресові невісти» [15, с. 3] був зчеркнутий повністю із назвою, текстом і псевдонімом – Галактіон Чіпка. Тому у Чіпки виникає питання до «п. Прокуратора» чи його прізвисько сконфісковано, бо є небезпечним для держави, чи «кресових невіст»? Бо якщо другий варіант, то в нього є спростування, адже має виразку шлунку і «до амурів вже не придатний». Така, на перший погляд, примітивна, але водночас їдка відповідь, не може не викликати усмішку на обличчі читачів і нервовий скрегіт влади.

Про цензуру Галактіон написав окремий фейлетон під назвою «Мої цензури» [16, с. 4]. Тут він вияснює читачам, що перед тим як випустити «Відгуки дня» у світ, рубрика повинна пройти чотири цензури: 1) літературну; 2) політичну; 3) морально-етичну; 4) урядову. Літературна: «Фейлетон – це не стаття, в ній не можна торочити бог зна що і треба стерегтися, щоб не понаписувати неправильних слів: як от "понаписувати"». Політична: «щоб було

якнайменше конфіскації у газеті і якнайменше нападів на українські партії». Морально-етична: «чи не відбувається зустріч з любкою смерком, чи не спокушую її, чи чорт не пишу з великої літери». Потім фейлетон мандрує до друкарні на денне світло. А далі лишається урядова цензура: «але вона не така страшна, бо як би не було, а підпис і заголовок лишається». Сконфісковано також фейлетон «Наслідки толерації» [17, с. 4], де автор сповіщає читачів про навмисне перекручування інформації щодо становища українців під Польщею, іноземній спільноті, що сприймає українців як некультурну націю.

Отож, конфіскація стосувалася здебільшого політичних фейлетонів, що торкалися проблем України та українців, як національної меншини. Все, що могло через сторінки газети «Діло» піднести національну свідомість українців, одразу ж заборонялось цензурою. Але Галактіон не занепадає духом через конфіскацію, а безмежно вдячний владі, оскільки це підвищує його рейтинг: «Воно, правду сказати, не зле і я Вам за це буду вдячний до наших гробових дощок. В першій мірі Ваші конфіскації помітно поправили мій сухітничий бюджет. Кожда конфіскація приносить мені в троє більше, як мікроскопічний гонорар з П. Т. Діла. Весь – хвилями думаючий – Львів за всяку ціну хоче довідатись, що саме Ви признали за небезпечне для держави... Сподіюся, що й нинішній фейлетон Ви сконфіскуєте...» [10, с. 3].

Велику кількість своїх фейлетонів автор присвятив виховній проблемі, що полягала у невідомості галицької молоді та у невмінні правильно розставляти пріоритети. Адже молоді люди замість того, щоб перейматися проблемами створення власної країни, служінню національним ідеалам, нескоренню окупаційному режиму, займалися підготовкою до балів та карнавалів. Автор не міг з цим змиритися, адже його молодість проходила у національно-визвольних змаганнях за кращу долю України, він здобув звання старшини Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії. Цій темі присвячено низку фейлетонів під назвою «У вирі карнавалів»: «Карнавал!!!... магічне, чарівне слово, що ділає як електрична течія: приспішує биття серця, лоскоче по хребті і по крижах...Карнавал!!! Щорік дорожше що небудь справити і що рік більше балів» [4, с. 2]. У цій серії фейлетонів автор розповідає про те, як відбувалися карнавали, як доньки тратили безліч батьківських грошей на сукні, адже кожна мала бути ліпшою від попередньої: «Сім балів – сім суконок... аж жах бере, як подумати про батькову платню. Скільки грижі, скільки слів, сліз і тим подібних додатків, заки ті суконки побачили електричне світло балевої салі!» [30, с. 2]. Не стримували цих панянок ні криза 1929 – 1933-х рр., ні голодне існування українців Наддніпрянщини. У фейлетоні «У вирі карнавалів III» [30, с. 2] він проводить паралель з молоддю, яка проживає в Радянській Україні: «На Радянщині зайшли вже так далеко, що навіть не видно. Там карнавалові панчохи мають тільки холявки і то полатані, а балеві сукні давно помандрували на село за бараболь і муку» [30, с. 2].

У *виховних фейлетонах* автор показує свою позицію щодо зміни настрою карнавалів, адже за його молоді все було іншим, і ставлення один до одного, і теми до спілкування: «Колишнього настрою на балі з нинішнім настроєм порівнювати ніяк не можна, хоч і тоді і тепер є настрій. Колись був сердечний, веселий і свобідний – нині є напушений, нудний і штучний.

Збереться кількасот чужих людей в одній салі і остаються собі чужими до кінця забави» [29, с. 2]. Галактіону залишається незрозумілим спосіб поведінки, жарти, висловлювання молоді: «Чую нераз балачку молодих людей, половина слів для мене чужих.. «Кляво», «щац», «кляса», «морово», «бичий хлоп», «лепши гощь» – все це новітні набутки, які збагатили нашу сальонову конверзацію» [29, с. 3]. Але Чіпка, як завжди, налаштований оптимістично і свято вірить, що такі дотепи не властиві українській нації загалом, а це просто неприємні винятки з правил: «Вірю, що цього роду дотепи не є власністю цілої нашої молоді...Українці відомі з гумору, можуть легко знайти собі інший спосіб розвеселювання товариства» [29, с. 3].

У фейлетоні «У вирі карнавалу» [31, с. 4] автор розповідає про одного знайомого, що був «з фаху поет» і мав величезну популярність серед жінок. При кожній зустрічі він хвалився Галактіону, що має розкішну дівчину, то «Кармен»: «Волосся як у муринки, очі як два вуглики, висока як тополя» (згодом вона стала для нього «гускою»), то «Ізольду» – білявку (через два дні він сказав «не все золото, що світиться»). І ось нарешті після чергового балу («сиріт по священиках»), він знайшов справжнє «висококаратове, дукатове золото» (і справді золото, бо мала п'ять тисяч доларів приданого). Але парадокс в тому, що хлопець настільки «закохався», що на питання, як звати його «Янголятко», відповів: «Власне в тім цілий сук. Від раня думаю і ніяк не можу собі пригадати» [31, с. 4]. Такий фінал мали більшість карнавальних знайомств. Неодноразово Роман Купчинський зазначав у своїх фейлетонах, що всі забави українців міжвоєнного періоду – скучні і беззмістовні, тому він так саркастично описував любов до такого роду розваг. На цю тему він написав ще цілу низку фейлетонів: «В погоні за настроєм», «Одна з порад», «Щасливий день», «Спізнений відгук», «Карнавалова любов», «Клопіт з бузьком», «Лютий і березень, або балі, концерти і чайні вечори», «На маргінесі карнавалу», «Під знаком бріджа» та ін.

«Люди, оптимістично настроєні до мене, мого таланту і впливу моїх фейлетонів на людство кажуть, що: « – Найліпшою рекламою в «Ділі» є згадка у «Відгуках дня». Успіх запевнений» [22, с. 5]. У Галактіона Чіпки були вже роками набуті *стосунки з читачами*. Його фейлетони справляли неоднозначне враження на читачів. Хтось дорікав йому за одноманітність тем, хтось хвалив за влучний гумор, але, однозначно, байдужим не залишався жоден читач. Адже теми своїх фейлетонів він брав з життя, все наболіле свого народу гаряче викладав на папері. Але основне чим здобував прихильність читачів автор, – це тонкий гумором, що обеззброював найприскіпливішого критика, тому: «нераз вплив на Ваше зажурене лице сміх, такий рідкий і тому такий дорогий у нинішніх часах» [7, с. 3].

Неодноразово недоброзичливі читачі закидали Чіпці, що фах журналіста є надзвичайно легким і прибутковим: « – Е, що вам. Журналістика – знаменитий фах. Прийдеш коли хочеш, сядеш або й ні, а коли вже сядеш – пером мах-мах і готово. Потім на обід, вечором до каварні на чорну з лікером...Мушци вас бояться, жіноцтво пропадає...Щасливий фах журналістика. Я нераз жалую, що не пустився на неї» [13, с. 5]. Такі докори Галактіону були неприємні, і він почав захищатись. Але опонент не вщухав: « – Говоріть своє! Кожний з вас удає, що біда... А хто має всюди вільний вступ?

На кожну фільму, на кожне представлення, на всі імпрези?» [13, с. 5]. Врешті опонент переконав у легкості роботи й самого Чіпку. Але все змінилося на наступний день в редакції, коли з самого рання автор побачив своїх товаришів: «Похилі спина, пожовклі лица, поорані чола, надія на недалеку відпустку викликає щось ніби усмішку. В редакційній кімнаті небагато світла, зате багато паперів, газет і запаху старих мурів. Сидять щасливі фахівці, пером мамах і ... неготово. Не так воно легко, як у казці кажеться» [13, с. 5]. Розвінчує автор і міф про боязнь мужчин та прихильність жінок – мужчини не бояться висувати претензії, а жінки відмовляються від парубків, що з якоїсь причини не змогли дістати запрошення в кіно. Підсумовує цю розмову фейлетоніст влучним зауваженням, що робота журналіста така легка, що спричинює «по десятиох роках склероза, ліцитація, ... і жаль родини до небіщика, що змарнувався» [13, с. 5].

Цікавою є переписка автора з однією із його прихильниць, а саме «жінкою з синіми очима», їхнє віртуальне знайомство почалося з її листа до редакції, де вона просила Галактіона «узяти синьооких в оборону та опрокинути несправедливі інсинуації» [2, с. 3], адже газета «Діло» начебто несправедливо заявила, що синьоокі жінки є «несталі, невірні». Автор миттєво її заспокоїв переконанням, що «всі жінки... з якими мене в'яжуть нині найкращі спомини, – мали сині очі», з того часу в них зав'язались тісні листувальні стосунки. Вона неодноразово робила йому компліменти і захоплювалась його творчістю. Але у фейлетоні «З моєї переписки» [9, с. 5] почала критикувати автора за брак любовних тем у його фейлетонах: «Високоповажний Пане Галактіоне! Сонечко світить, дерева зазеленілись, соловейки витьохкують – а ви в своїх фейлетонах вічно тільки про якусь політику. Перше, то я беручи «Діло» до руки шукала за Вашим фейлетоном, тепер перше дивлюся хто вмер і на новинки. Змініть трохи теми, бо перестануть Вас читати» [9, с. 5]. Це був справжній кпин Галактіону від усього українського жіноцтва. Але як він міг оминати політичні теми, коли у цей час вирували такі політичні події, потрібно було повідомляти і закликати громадськість не бути байдужими. І він зовсім забув про тендітних жінок, про їхні бажання наблизитись до прекрасного, забувши про всі земні турботи. Він повинен був терміново реабілітуватись перед прекрасною статтю. І не знайшов нічого кращого ніж звинуватити в цьому свої літа, що вже минули для любові (це був черговий трюк фейлетоніста – гіперболізація – адже йому, на той момент, не минуло ще й 35 років): «Минули, о Синьоока, ті добрі старі часи, коли любов цвіла так як лопух чи незабудька – на луці, на кльомбі, в лісі... нині вона зробилась теплярною квіткою і дозріває тільки в оранжеріях, прислонених джез-бендом і огріваних лікерами. А може й цвіте і давня, на лоні природи але я про неї вже не знаю» [9, с. 5]. А щодо некрологів, що були на першому місці для прочитання в читачів, Чіпка згодний повністю: «Навіть, колиб я писав про любов, – сумніваюся, чи некрольоги зійшлиб на другий плян. Мало є синьооких, які вірилиб, що любов сильніша від смерти» [9, с. 5]. Галактіон завжди користувався прихильністю жіноцтва, навіть коли зачіпав крізь рядки фейлетонів за живе їхнє намагання бути емансипованими: «Ви добродію нападаєте на жінок!.. Я пополотнів... Маю пару грішків з тої матерії, але нападати як бандит на жінок, не лежить у моїм характері» [12, с. 3], але вони,

йому пробачали і це...взамін на квитки до кіно. А ще автор дорікає «дочкам Єви», що саме вони винні у браку любовних фейлетонів: «Звідки маю набрати тем, коли життя не дає мені їх завдяки Вам? Бувало нераз: – Власне, це є пан Галактіон! Милій погляд очей блукав по мені, як сонце по стіні і врешті: – А я уявляла собі Вас далеко старшим. Ніхто не сумнівається, що після такого приємного вступу я міг числити як два більше два = чотири, що буде якесь переживання, вражіння і настрої. А нині: Власне, це є пан Галактіон! Критичний погляд зсовується з мене, як сніг з даху. – Ох, а мені казали, що це якийсь молоденький хлопець... А тут бачу поважний уже чоловік!.. Припускає, що я це прийму як комплімент, а мені мов цитрину в уста вложив» [22, с. 5]. Автора надзвичайно хвилювала думка аудиторії, він потребував її схвалення, а ще більше похвали, але неодноразово міг почути таке: « – Останній фейлетон, не гнівайтеся, але пса вартий!... Після такого поздоровлення, не маєш цілий день гумору і рішаєш твердо покинути фейлетони, а перейти на некрологи» [2, с. 3]. Таким чином, читачі не лише критикували стиль письма автора, вони були першим його натхненням або знеохоченням до творчості, вони пропонували нові теми, перекручували на свій лад фейлетони, навіть додумували власні розв'язки, коли фейлетони були частково конфісковані. До цієї низки фейлетонів можемо віднести: «Невикористані проєкти», «Під свята», «Раджу як можу», «За порадою», «Тяжкий день», «Замах на мене», «Без теми» та ін.

Ще одну групу фейлетонів присвячено *ментальним особливостям* українців. Як відомо, ментальність українського народу формувалася під впливом складних історичних обставин. Українці ніколи не мали власної держави і жили під впливом та тиском різних панівних країн. Унаслідок цього виробився своєрідний спосіб усвідомлення і ставлення до світу, що зумовлений певними звичками, прагненнями, традиціями, вихованням, релігійними уявленнями, а також інтуїтивними несвідомими психічними процесами.

Отож, можемо виокремити такі прикметні риси українців: необдуманість своїх дій наперед («Атракція», «Іду на ви»), несприйняття критики на свою адресу («Ворог провінції»), «отаманство» (невміння об'єднуватися і підкорятися заради досягнення цілі) («Що край, то обичай» «На приспах», «Дух свободи»), егоцентризм та соціальна байдужість («Поруч Шевченка», «Тернистим шляхом» (Памяти Ігоря Лоського) («Серед своїх – до своїх»), «хуторянство», «моя хата з краю» («По незнанім Львові»), пліткарство позаочі («Цікаво в нас», «Друг при друзі», «Урожай на слухи», «Дива нашої душі», «Таланти по закутках»).

Великий пласт своїх фейлетонів автор присвятив темі кооперації та співробітництва українців між собою. Українець не вірить у можливість широкі співпраці з кимось, а особливо зі своїми земляками. Ця недовіра змушує українця відмовитись від нагоди спільно діяти з іншими українцями. Саме тому у 20 – 30 х рр. ХХ ст. у пресі активно поширювалося гасло «Свій до свого по своє».

Роман Купчинський усвідомлював нагальність цієї проблеми у той період, адже від цього залежав добробут українців, наближення їх до створення своєї держави. Але Польська держава не давала розвиватися такій ініціативі, зокрема підвищувала податок на українську торгівлю. Хоча був ще суто

ментальний аспект, ось як про це висловився автор: «Але я зовсім не дивуюся, що гасло «Свій до свого» (в купецьким розумінню) гуде вже стільки літ безуспішно. Він є абсолютно противний нашій національній психіці і традиціям» [23, с. 3].

Таку точку зору підкреслює і фейлетон «Свій до свого» [25, с. 7] Йдеться про українську крамницю, до якої зайшов покупець і звернувся польськи до господаря, але з'ясувалось, що покупець українець. Швидко зав'язалась вільна розмова, гість почав поводити себе дуже розкуто: «сідає на ляду...і перекладає ногу на ногу та витягує капшук і люльку», ще й докоряв: «Ех, ви філософи. Пронюхали, що то бізнес, а ще до того «Свій до свого по своє» і грошики до шуфляди» [25; с. 7]. А далі відвідувач нарікав на співвітчизників, що «стільки пишеться в газетах, стільки всі і всюди говорять, а все таки...Русини, мій пане!.. Треба ще довго часу, заки зрозуміють у чім лежить сила і будучність нації». Але згодом покупець почав натякати, що оскільки він тримається гасла «Свій до свого...», то потребує винагороди: «... ви щось мені за дорого порахували. Спустіть трохи, ви ж українська фірма!». Але в магазині йому чемно відповіли, що у них фіксовані ціни і не підлягають зниженню, тоді покупець образився і «вийшов набурений зі skleпу». І закінчується фейлетон іронічним здогадом, що враз спростовує увесь награний патріотизм цього чоловіка: «Цікаво, чи ще коли загляне?!...». Отож, починати вирішувати проблеми потрібно з себе, бо «Чуже бачимо під лісом, а свого не бачимо під носом», і лише тоді в нашій державі щось зміниться на краще.

Про це гасло «Свій до свого» і те, як українці сприймали це навиворіт «Свій на свого» Чіпка присвятив не один фейлетон, адже це була болюча тема цього періоду. У фейлетоні «Сервіс» [27, с. 7] автор повідомляє про закриття ще однієї української крамниці, що продавала порцеляну: «Знов один наш sklep провалився...Небагато їх у Львові, а й ті тають як лід навесну...Чи справді неможливо вдержатись і тим нечисленным – серед такого числа львівських українців...Подумати тільки! Шістьдесят тисяч українців у самім Львові, а околиця, а провінція...Хоч би тільки десять відсотків брало у свого... » [27, с. 7]. Його думку підтримав ще один популяризатор гасла : «Свій до свого...»: « – Ви знаєте мене: це просто моя ідея фікс: говорю, пишу про «Свій до свого» де можу, до кого можу і коли можу. Але це капля в морі...Треба великої свідомости, почуття національного обов'язку, економічного вироблення...Ще довгий час мине, заки ми діждемося на цім полі справжніх успіхів» [27, с. 7]. Чіпка був у захваті від нього: «таких би нам більше фанатиків..., бо вони поривають за собою інертних», і все було б нічого, якби не одна річ, коли Галактіон був запрошений до нього на обід, то побачив дуже красиву вазу на столі, яку цей чоловік подарував на річницю шлюбу дружині. Чіпка запитав, де ж вони купили таку красиву річ, відповідь його ошелешила: «В Гандельмана...». Отож, слова без вчинків мертві. До фейлетонів на цю тему також належать: «Дзвін у церкву людей скликає» [6, с. 5], «Свій до свого» [24, с. 5], «Свій до чужого» [26, с. 5], «Традиційне недовіря» [28, с. 7], «Роковини ризика» [21, с. 7], «Базар» [1, с. 7].

Але є в українців і багато позитивних ментальних особливостей, зокрема, автор звертає увагу на те, що українці не занепадають духом, оптимістично налаштовані і не втрачають почуття гумору. Візьмімо до уваги і

автора, адже він підіймав настрій своїм читачам, висміював і критикував владу, кепкував з власних недоліків незважаючи на те, що був під постійним пресингом польської влади, про що свідчать численні конфіскати.

Отож, ці чотири провідні тематичні групи фейлетонів висвітлюють повною мірою усю пульсацію життя українців Галичини міжвоєнного періоду. Автор сам проживав життя кожного героя своїх фейлетонів. Адже для Галактіона Чіпки: «Життя то малий фейлетон. Коли є гумор і сюжет – воно є веселе, коли тільки гумор – воно є комічне, коли тільки сюжет – воно трагічне. Колиж нема ні одного, ні другого то воно є «без теми», довге і нудне, як мій фейлетон» [2, с. 3].

-
1. Чіпка Галактіон. «Базар» / Галактіон Чіпка // Діло. – 1935. – Чис. 313, 23 листопада. – С. 7
 2. Чіпка Галактіон. Без теми / Галактіон Чіпка // Діло. – 1924. – Чис. 273, 9 грудня. – С. 3.
 3. Чіпка Галактіон. Велика зміна / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 73, 2 квітня. – С. 5
 4. Чіпка Галактіон. Гупа – гупа / Галактіон Чіпка // Діло. – 1925. – Чис. 32, 12 лютого. – С. 2
 5. Чіпка Галактіон. Де живуть українці? / Галактіон Чіпка // Діло. – 1930. – Чис. 12, 18 січня. – С. 4.
 6. Чіпка Галактіон. Дзвін у церкву людей скликає / Галактіон Чіпка // Діло. – 1932. – Чис. 273, 9 грудня. – С. 5
 7. Чіпка Галактіон. Дорогі читачі! / Галактіон Чіпка // Діло. – 1929. – Чис. 207, 17 вересня. – С. 3.
 8. Чіпка Галактіон. Епілог одної неправди / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 79, 10 квітня. – С. 5
 9. Чіпка Галактіон. З моєї переписки / Галактіон Чіпка // Діло. – 1929. – Чис. 114, 25 травня. – С. 5.
 10. Чіпка Галактіон. З моєї урядової переписки / Галактіон Чіпка // Діло. – 1924. – Ч. 177, 12 серпня. – С.3
 11. Чіпка Галактіон. Заждемо, чи ні?! / Галактіон Чіпка // Діло. – 1929. – Чис. 256, 17 листопада – С. 3.
 12. Чіпка Галактіон. «Замах на мене» / Галактіон Чіпка // Діло. – 1924. – Чис. 167, 31 липня. – С. 3.
 13. Чіпка Галактіон. Знаменитий фах / Галактіон Чіпка // Діло. – 1933. – Чис. 163, 26 червня. – С. 5.
 14. Чіпка Галактіон. Клопіт з мільонами / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 200, 8 вересня. – С. 5.
 15. Чіпка Галактіон. Кресові невісти / Галактіон Чіпка // Діло. – 1924. – Ч. 276, 12 грудня. – С. 3.
 16. Чіпка Галактіон. Мої цензури / Галактіон Чіпка // Діло. - 1925.- Ч. 61, 19 березня. – С. 4.
 17. Чіпка Галактіон. Наслідки толеранції / Галактіон Чіпка // Діло. – 1929. – Ч. 205, 14 вересня. – С. 4.

18. Чіпка Галактіон. Пекло і Рай / Галактіон Чіпка // Діло.- 1925.- Ч. 40, 22 лютого. – С. 3.
19. Чіпка Галактіон. Правильна розв'язка / Галактіон Чіпка // Діло. – 1930. – Чис. 85, 17 квітня – С. 3.
20. Чіпка Галактіон. Приписовий фейлетон / Галактіон Чіпка // Діло. – 1924. – Чис. 263,26 листопада – С. 4.
21. Чіпка Галактіон. Роковини ризика / Галактіон Чіпка // Діло. – 1935. – Чис. 273, 13 жовтня. – С. 7.
22. Чіпка Галактіон. Сам не пораджу / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 250, 6 листопада – С. 5.
23. Чіпка Галактіон. Свій до свого! / Галактіон Чіпка // Діло. – 1925. – Чис. 22, 31 січня. – С. 3.
24. Чіпка Галактіон. Свій до свого / Галактіон Чіпка // Діло. – 1932. – Чис. 216, 30 вересня. – С. 5
25. Чіпка Галактіон. Свій до свого / Галактіон Чіпка // Діло. – 1936. – Чис. 146, 2 липня. – С. 7.
26. Чіпка Галактіон. Свій до чужого / Галактіон Чіпка // Діло. – 1933. – Чис. 256, 30 вересня. – С. 5.
27. Чіпка Галактіон. Сервіс / Галактіон Чіпка // Діло. – 1934. – Чис. 325, 3 грудня. – С. 7
28. Чіпка Галактіон. Традиційне недовіря / Галактіон Чіпка // Діло. – 1935. – Чис. 117, 7 травня. – С. 7
29. Чіпка Галактіон. У вирі карнавалів II / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 32,12 лютого. – С. 2 – 3.
30. Чіпка Галактіон. У вирі карнавалів III / Галактіон Чіпка // Діло. – 1931. – Чис. 35,17 лютого. – С. 2.
31. Чіпка Галактіон. У вирі карнавалу / Галактіон Чіпка // Діло. – 1930. – Чис. 29, 7 лютого. – С. 4.

**THEMATIC DIVERSITY OF PAMPHLETS BY ROMAN KUPCHINSKIY
(by materials of newspaper "Dilo" 1920-1930)**

Mykhaliuk Malvina

*Vasul Stefanuk National Scientific Library of Lviv,
Vunnuchenka Str., 24, 79008 Lviv, Ukraine
Malva_2008@ukr.net*

Thematic diversity of pamphlets of Roman Kupchinskiy, which were published in newspaper «Dilo» in 1920 – 1930 is considered. Four different subjects lines of newspapers satires: political, pedagogic, romantic and mental were analyzed.

Key words: Roman Kupchinskiy, thematic diversity, newspaper «Dilo», political, pedagogic, romantic and mental aspects of newspapers satires.

**ТЕМАТИЧЕСКИЕ РАЗНОВИДНОСТИ ФЕЛЬЕТОНОВ РОМАНА
КУПЧИНСЬКОГО
(за матеріалами газети «Дило» 1920 – 1930-х гг.)**

Михалюк Мальвина

*Львовская национальная научная библиотека им. В. Стефаника
ул. Винниченко, 24, 79008 Львов, Украина
Malva_2008@ukr.net*

Исследовано тематические разновидности литературных фельетонов Романа Купчинського, изданных в газете «Дило» в 1920 – 1930-х гг., сделан анализ четырех главных тематических линий фельетонов: политических, педагогических, романтических и ментальных.

Ключевые слова: Романа Купчинський, тематические разновидности, радио, газета «Дило», политические, педагогические, романтические, ментальные аспекты тематики фельетонов.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12

Прийнята до друку 10.01.13